

Lasse Hodne

Svevidnost i sveprisutnost: riječ i vizija prema Nikoli Kuzanskom i Janu van Eycku

Polazište u ovome radu jest opis *Ikone Boga* u *De Visione Dei* Nikole Kuzanskoga. Ova slika, koja predstavlja portret Boga, ima jednu neobičnu osobinu: pomičući se pred slikom, čini se kao da Božje oči prate gledatelja te da Bog gleda samo u njega i ni u koga drugoga. Istražujući neke od pokušaja znanstvenih analiza ovoga fenomena, donosim kratak uvid u to kako je on bio shvaćan kroz povijest. Nikola Kuzanski nije prvi koji je objasnio ovaj optički efekt, opisali su ga brojni autori u antici i u srednjem vijeku. Iako su neki od prethodnika bili svjesni njegova religijskog potencijala, Nikola je Kuzanski bez sumnje bio prvi koji ga je iskoristio za didaktičku svrhu pri objašnjavanju teološke doktrine svevidnosti - Božje sposobnosti da vidi sve, svuda i u bilo koje doba. Prilično je izvjesno da je *Ikona Boga* bila mali crtež ili slika koja je prikazivala Božje lice u formi portreta, s očima uperenim u gledatelja. Dodatne se informacije o njezinu izgledu mogu prikupiti iz autorova osvrtu na brojna djela koja izlažu ovaj jedinstveni efekt. Uz iznimku Veronike i autoportreta Rogiera van der Weydena, vjerujem da je najbliža paralela u seriji Kristovih porteta (Svetog Lica), pripisanih Janu van Eycku ili njegovoj školi. Osim zajedničkih uobičajenih formalnih osobina ovoga prikaza, navedene slike karakterizira prisutnost natpisa na površini platna i/ili okvira. Zajednički nazivnik ovih natpisa (kao što su *alpha et omega* ili *via, veritas, et vita*) jest referenca na biblijske stihove koji u Svetome Pismu prethode riječima *ego sum* (ja jesam). Pitanje na koje ovaj rad traži odgovor obuhvaća povezanost riječi *ego sum* i efekta svevidnosti. Može se dokazati kako riječi *ego sum* definiraju Boga kao vječnog i sveprisutnog, te stoga tvore verbalnu paralelu svevidećim očima o kojima piše Nikola Kuzanski, a koje imaju sposobnost nadgledanja svih nas, na bilo kojemu mjestu, u bilo koje doba. Izraz lica i upisana slova stoga prirodno idu zajedno. Kao što nam efekt praćenja božanskih očiju omogućuje da percipiramo Boga kao „svevidećeg“, tako riječi na okvirima Van Eyckovih slika prikazuju Božje svepostojanje. Riječ i slika zajednički naglašuju Boga kao neograničeno biće u prostornom i u vremenskom smislu.